

СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ¹

Вінницька область:

У 2023 р. на базі Вінницького обласного краєзнавчого музею створено гуманітарний хаб. Музей тричі отримав гуманітарну (благодійну) допомогу від Центру допомоги мистецтву України (Ukraine Art Aid Centre) за фінансової підтримки Міністерств культури та закордонних справ Німеччини. Було отримано допомоги на суму 2145,3 тис. грн. Отриману допомогу (пакувальний матеріал, тару та засоби для зберігання та переміщення предметів музейного фонду, павербанки, акумуляторні ліхтарі, термогігрометри, вогнегасники, осушувачі повітря, ноутбуку) було передано музеям області. Національний музей історії України передав 5-ти музеям регіону генератори від датської організації Blue Shield.

Важливим напрямом є фінансова (грантова) підтримка закладів культури. Так, Вінницький обласний краєзнавчий музей реалізує програму «Збереження етнографічних об'єктів, пов'язаних з українським композитором XIX ст. Миколою Леонтовичем», що фінансується Посольським фондом США зі збереження культурної спадщини (Фонд AFSP), і в рамках якої Національним науково-дослідним реставраційним центром України проводилась реставрація піаніно та килима XIX ст. У 2023 р. Вінницький обласний краєзнавчий музей переміг у конкурсі грантів «Сила в ресурсі» фонду «Подільська громада» за фінансової підтримки Global Fund for Community Foundations. У рамках реалізації проекту розроблено та технічно доповнено нову інтерактивну екскурсію «Гардаріка – країна міст». Загалом було отримано 254,2 тис. грн грантових коштів. Вінницькою ОУНБ ім. В. Отамановського також виграно грантові проекти. Проект підтримки Дія від Програми розвитку ООН в Україні за підтримки Швеції, у 2021-2023 рр. був реалізований ВГО «Українська

¹ Витяг з наданої обласними державними/військовими адміністраціями інформації.

бібліотечна асоціація» (6,2 тис. грн), а також у рамках конкурсу «Місцеві плани дій» від Фундації TechSoup (Варшава, Польща) виграно грант на реалізацію проєкту «Кібербулінг: від проблеми до рішення» (970 євро).

Співробітники музеїв активно збирають матеріали про події російсько-української війни, роботу волонтерських центрів і життєві історії ВПО. Одним із пріоритетних напрямів роботи закладів культури і мистецтв є підтримка культурних ініціатив і програм для переселенців, які допомагають інтегруватись у нові громади, а також як терапевтичний засіб подолати травми війни. З 2023 р. в області проводяться культурно-мистецькі та військово-патріотичні заходи. У 2023-2024 рр. ВОЦК «Щедрик» проведено понад 80 заходів із популяризації історії України, її видатних особистостей, відновлення та збереження національної пам'яті українського народу, популяризації суспільно-державних цінностей. Загальна кількість учасників – 13,5 тис. осіб, з них 2,4 тис. ВПО та 1,8 тис. військовослужбовців.

В області знаходиться значна кількість пам'яток архітектури, які потребують термінових протиаварійних, реставраційних і консерваційних робіт; проводиться робота з заохочення громадян до активної участі у збереженні та відновленні культурної спадщини. Методисти Вінницького обласного центру народної творчості консультують працівників сільських клубних закладів із питань розвитку нематеріальної культурної спадщини (НКС). Експертною радою Департаменту гуманітарної політики Вінницької обласної державної адміністрації включено до Національного реєстру 6 елементів, а до обласного переліку – 58 елементів НКС. Наказом Вінницької ОВА від 16.06.2023 р. № 876 затверджено Програму охорони та збереження культурної спадщини Вінницької області на 2023-2027 роки, якою передбачено проведення комплексних протиаварійних і консерваційних заходів на пам'ятках, які знаходяться в стані руйнації, зокрема: садиб-палаців у с. Біличин Жмеринського району та с. Гонорівка Тульчинського району, пам'ятки архітектури «Парк» в с. Лука Мелешківська Вінницького району, комплексу споруд психіатричної лікарні у м. Вінниця та ін. Проте, у 2023 р. і в I-му півріччі 2024 р. через брак коштів у місцевих бюджетах Програма не виконувалась.

У період введення воєнного стану в області постраждало 4 заклади культури, які відновлено за рахунок місцевого бюджету. Так, внаслідок ракетного обстрілу 14.07.2022 р. було зруйновано «Будинок офіцерів». Ця пам'ятка архітектури та містобудування місцевого значення для відновлення потребує значного фінансування. Вже досліджено стан, визначено та проведено деякі першочергові заходи протиаварійних і консерваційних робіт,

розробляється науково-проектна документація, ескізний проєкт ремонтно-реставраційних робіт тощо.

Дніпропетровська область:

Для підвищення обізнаності територіальних громад з особливостями формування базової мережі закладів культури, управління культури, туризму, національностей і релігій ОДА проводить інформаційну роботу та надає практичні рекомендації щодо реорганізації, злиття, ліквідації закладів культури. Органами місцевого самоврядування сформовано базову мережу закладів культури з дотриманням вимог державних соціальних нормативів у сфері обслуговування закладами культури та мінімальних стандартів забезпечення населення культурними послугами.

Російська агресія 2014 р. та повномасштабне вторгнення у 2022 р. призвели до значного скорочення населення, погіршення умов для проживання, вимушеної внутрішньої (в інші регіони) та зовнішньої (закордон) міграції. Попри несприятливі соціальні обставини в країні та намагання Кремля знищити українських громадян, незалежно від їхньої етнічної самоідентифікації, органи виконавчої влади зобов'язані дбати про забезпечення прав національних меншин, виходячи з міжнародних зобов'язань, які взяла на себе Україна.

У 2023 р. шляхом реорганізації створено комунальні заклади «Слобожанський центр культурних послуг» і «Широківський центр культурних послуг» (Слобожанська та Широківська селищні ради), де для дітей і дорослих діють різні клубні напрями, бібліотеки й історико-культурний хаб. Також було визначено соціально-економічні передумови щодо створення центрів культурних послуг (ЦКП) у 8-ми територіальних громадах. У Покровській селищній територіальній громаді Синельниківського району ЦКП створено на базі КЗК «Покровський центр дозвілля», що передбачено Стратегією розвитку Покровської територіальної громади. З травня 2023 р. в області реалізується проєкт «Цифрова безбар'єрність публічних бібліотек» з метою забезпечення всім групам населення безперешкодного доступу для реалізації їх прав в отриманні послуг шляхом інтегрування інформаційної, цифрової та соціальної безбар'єрності.

Так, 35% мистецьких хабів, утворених на базі бібліотек, мають укриття, де пристосовані місця для спілкування, дозвілля, проведення зустрічей, майстер-класів, навчання, виставок тощо. Станом на 01.01.2024 р. в області налічуються 615 бібліотек (3 обласні та 612 публічні), з яких функціонує 504 і

доступ до Інтернету мають 376 закладів. До кінця 2024 р. планується забезпечити доступом до Інтернету 80% публічних бібліотек і створити в них хаби цифрової освіти, де кожен мешканець зможе отримати цифрові послуги.

На території області розташовано 347 пам'яток архітектури (29 – національного значення), які перебувають у державній, комунальній та приватній власності. В умовах воєнного стану проведення реставраційних робіт об'єктів культурної спадщини стикається з низкою проблем, зокрема: низька ресурсна, у т.ч. фінансова та кадрова (спеціалістів відповідної класифікації), спроможність забезпечення збереження об'єктів культурної спадщини, виготовлення науково-проектної документації, проведення робіт на об'єктах культурної спадщини. Крім того, серед населення потрібно проводити роз'яснювальну роботу з питання: чому під час війни важливо вкладати гроші у культурне надбання та мотивувати мешканців зберігати об'єкти культурної спадщини.

Донецька область:

Станом до 24.02.2022 р. на підконтрольній Україні території області мережа базової галузі культури становила 865 закладів культури і мистецтв (загальна кількість працівників – 5492 особи), а станом на 01.01.2024 р. – 853 заклади культури. Станом на 01.06.2024 р. різного ступеня пошкодження та руйнації зазнали 430 закладів культури (понад 50%), у т.ч. 6 обласних. До закладів спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст, що перебувають в управлінні Донецької обласної ради, належать 9 закладів культури, які тимчасово переміщено до інших областей без зміни юридичної адреси. Станом на травень 2024 р. продовжує працювати 315 закладів культури, в т.ч. 104 заклади, які відновили свою діяльність дистанційно на території інших областей без зміни юридичної адреси, дистанційно та в звичайному режимі продовжують працювати 1937 осіб або 40% працівників, у т.ч. 618 осіб працюють дистанційно на території інших областей без зміни юридичної адреси.

До пріоритетних завдань розвитку галузі культури віднесено:

1. Бібліотечну та клубну діяльність. Станом на 01.06.2024 р. з 410 бібліотек на території області в змішаному форматі працює 72 заклади у Краматорському та Покровському районах, 37 бібліотек працюють як переміщені в інших регіонах, бібліотечні послуги надають 58 фахівців; з 368 закладів клубного типу на території області в змішаному форматі працює 84 заклади у Краматорському та Покровському районах, 38 закладів працюють

як переміщені в інших регіонах, культурні послуги надають 129 фахівців. На території регіону відкрито 16 книжкових полицок по типу буккросингу, у гуманітарних хабах територіальних громад Донеччини, які діють в інших областях ще 25 книжкових полицок.

У результаті співпраці Донецької ОДА з Міністерством культури та інформаційної політики України, Національною бібліотекою України, Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, Українським інститутом книги у 2023 р. бібліотеки області та гуманітарні хаби, які діють в інших областях, отримали 11484 примірників книг, у I-му кварталі 2024 р. бібліотеки регіону отримали 1908 примірників сучасної україномовної літератури від Українського інституту книги. Донецька обласна бібліотека для дітей реалізує проєкт «Бібліотека у валізі» (для переселенців Донеччини), має понад 2000 примірників, у т.ч. надрукованих шрифтом Брайля, краєзнавчі видання. До збору книг долучаються міжнародні партнери з Польщі, Литви, Швеції.

2. Позашкільну та фахову передвищу мистецьку освіту. До 24.02.2022 р. на підконтрольній Україні території області функціонувало 48 мистецьких шкіл (12557 учнів, 1353 викладачів), у 2023-2024 н.р. 37 мистецьких шкіл (77%) надають мешканцям послуги у 28 територіальних громадах області, з них 36 набрали першокласників. Станом на 01.01.2024 р. працює 580 викладачів (45% від кількості 24.02.2022 р.), контингент учнів складає 5631 особу (45% від кількості 24.02.2022 р.), до перших класів зараховано 1220 учнів. У 2022-2023 н.р. учні мистецьких шкіл області брали участь у 133 міжнародних і 75 всеукраїнських конкурсах. У 2023 р. 10 талановитих дітей визначено обласними стипендіями (7 переможців та учасників міжнародних конкурсів – по 4380 грн./міс., і 3 переможці й учасники всеукраїнських конкурсів – по 2920 грн./міс.). Для фінансування виплати стипендій в обласному бюджеті передбачено 613300 грн.

До 24.02.2022 р. другу ланку мистецької освіти представляли Бахмутський фаховий коледж культури і мистецтв імені І. Карабиця та Маріупольський фаховий коледж культури і мистецтв, який призупинив освітній процес. Бахмутський фаховий коледж культури і мистецтв переміщено до м. Кам'янець-Подільський Хмельницької області. Коледжу виділено 120 місць у гуртожитках закладів освіти (забезпечення житловими умовами на 100%). Станом на 01.01.2022 р. у коледжі працювало 92 педагоги (з 31 педпрацівником призупинено трудові відносини), здобували освіту 243 студенти, в т.ч. 82 випускників. Станом на 01.09.2023 р. до коледжу зараховано 53 здобувачів, більшість з яких мешканці Донецької області.

Сьогодні загальна кількість здобувачів складає 184 особи (за денною формою навчається 107 студентів, онлайн – 70, в академвідпустці – 7 осіб). Освітній процес у 2023-2024 н.р. забезпечують 59 викладачів (за спеціальностями 024 «Хореографія» та 025 «Музичне мистецтво»). Протягом двох навчальних років коледж співпрацює з найкращими навчальними установами країнами, завдяки чому забезпечено безперервний цикл мистецької освіти і практично 99% випускників продовжили навчання за фахом, що сприяє розвитку та збереженню кадрового потенціалу.

3. Музейну справу. До 24.02.2022 р. на підконтрольній Україні території області функціонувало 32 музейних заклади. Станом на 04.06.2024 р. на цій території знаходяться 18 музеїв, із них: 8 музеїв і відділ Донецького обласного краєзнавчого музею перебувають у зоні активних бойових дій. На тимчасово окупованій території знаходяться 14 музеїв і відділ Донецького обласного краєзнавчого музею. За період 24.02.2022 р. по 01.05.2024 р. проведено заходи зі збереження музейного зібрання державної частини Музейного фонду України 16 закладів області, які знаходяться на підконтрольній Україні території, в зоні бойових дій і на окупованій території. Сьогодні на території області 20 музеїв проводять роботу в онлайн та офлайн режимах, частково обслуговують відвідувачів у приміщеннях інших закладів культури України.

Головним завданням роботи музейних установ у 2022-2024 рр. є збереження музейних колекцій і дотримання режиму їх зберігання на місцях і в пунктах евакуації. Музейними закладами опрацьовується питання з написання грантових проєктів, створюються виставки з поєднанням різних форматів та активностей., інші культурні заходи, частково здійснюється фотокопіювання/оцифрування груп предметів музейного зібрання, підвищення кваліфікації в онлайн форматі, продовжується робота з поповнення музейних фондів.

4. Охорону культурної спадщини. До 24.02.2022 р. на підконтрольній Україні території області знаходився 7541 (6341 археологічних, 1079 історичних, 109 архітектурних, 10 монументального мистецтва, 2 науки та техніки) об'єкт культурної спадщини. Станом на 28.05.2024 р. відомо, що внаслідок воєнних дій 127 (66 історичних, 55 архітектурних, 4 монументального мистецтва та 2 археологічні) об'єктів культурної спадщини на території області зазнали руйнації або пошкодження. Найбільша кількість пам'яток постраждала в Бахмутській, Маріупольській і Святогірській територіальних громадах, які занесено до Списку історичних населених місць України. Найбільше постраждала археологічна спадщина, але точну інформацію наразі дати неможливо.

Ключовою складовою самозбереження нації є нематеріальна культурна спадщина. В обласному переліку зафіксовано 18 елементів НКС, з яких 3 занесено у 2023 р., а до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини – 4, з яких 2 занесені в 2023 р. і 1 – у 2024 р.

5. Концертну та театральну діяльність. До 24.02.2022 р. на підконтрольній Україні території області концертну діяльність забезпечували КЗ «Маріупольська камерна філармонія» (камерний оркестр «Ренесанс», муніципальний духовий оркестр, оркестр народних інструментів; до 24.02.2022 р. штатна чисельність філармонії становила 83 особи, а станом на червень 2024 р. – 18 осіб, фактично працює 26 особи) і КЗ «Український міський концертний ансамбль «Краматорські дівчата та хлопці» (з 2022 р. тимчасово призупинили свою діяльність). У 2023 р. камерний оркестр «Ренесанс» працював на сцені Національної філармонії України, репетиційну та концертну базу має в Національному будинку архітекторів України, де проводить більшість своїх концертів.

До 24.02.2022 р. театральну діяльність забезпечував КЗ «Донецький академічний обласний драматичний театр (м. Маріуполь)» – один з найстаріших та єдиний професійних з 5-ти театрів. У результаті російського авіа удару 16.03.2022 р. будівлю і майно театру повністю зруйновано, тому здійснено заходи з тимчасового переміщення закладу до Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв (м. Ужгород). Зі 185 штатних працівників до Ужгороду приїхало 8 осіб. Станом на 01.06.2024 р. у театрі працює 46 працівників у звичайному режимі. Здійснено постановки 8 прем'єрних вистав. Театр гастролює за кордоном, співпрацює з митцями Молдови, Німеччини, Польщі, Румунії, Словаччини, США, Франції, Чехії, долучається до волонтерських благодійних заходів на підтримку та реабілітацію військових ЗСУ.

6. Кіномистецтво та підтримку творчих ініціатив і аматорського мистецтва. Діяльність обласного КП «Центр кіномистецтва та культури» (Центр) спрямована на просування, популяризацію вітчизняного кіно в межах області, забезпечення глядачів кінопоказом фільмів українського виробництва та кращих зразків зарубіжного кіномистецтва. У лютому 2022 р. підприємство було реллоковано з м. Краматорськ до м. Київ, де воно реалізує мистецький проєкт «Культурний хаб Донеччина». Станом на 01.04.2024 р. у Центрі працює 18 осіб. У 2023 р. підприємством було проведено 353 заходи, які відвідало близько 19 тис. осіб., за I-ше півріччя 2024 р. вже проведено 180 заходів, які відвідало близько 10 тис. осіб. Хаб, завдяки встановленим партнерським

відносинам із представниками бізнесу, громадськими організаціями, міжнародними фондами є постійним партнером благодійних заходів на підтримку воїнів ЗСУ.

Управлінням Донецької ОДА організуються та проводяться різні обласні конкурси, фестивалі, творчі майстерні, інтерактиви тощо, спрямовані на культивування кращих рис української ментальності, популяризацію української літератури та мови, підвищення престижу її використання, формування, розвитку та збереження української національної ідентичності як вирішальної складової національної стійкості у воєнному протистоянні нації. У 2023 р. було проведено понад 50 обласних заходів, в яких взяли участь близько 100 тис. осіб.

Запорізька область:

Понад 70% території області перебуває сьогодні під тимчасовою окупацією, де знаходиться 669 закладів культури і мистецтва: 317 закладів клубного типу, 292 бібліотеки, 35 мистецьких шкіл, 17 комунальних музеїв, 7 кінотеатрів та 1 національний заповідник. Унаслідок воєнних дій зруйновано/пошкоджено 55 закладів культури клубного типу, 54 бібліотеки, 5 мистецьких шкіл, 5 музеїв, 1 кінотеатр та 1 обласний театр. На підконтрольній Україні території продовжують роботу 85 закладів культури клубного типу, 83 бібліотеки, 23 мистецькі школи, 6 комунальних музеїв, 6 кінотеатрів, 3 обласні та 1 муніципальний театри, 1 філармонія та 1 національний заповідник. До повномасштабного вторгнення РФ у закладах культури працювало 5777 осіб, наразі – 2536, на тимчасово окупованій території залишились 1333 осіб, ще 366 осіб виїхали за кордон, 64 мобілізовані/проходять військову службу, 4 отримали поранення та 5 загинули.

Запорізькою ОВА спільно з територіальними громадами проаналізовано наявну базу та планову (після деокупації територій) мережу закладів культури, визначено територіальні громади, де будуть функціонувати центри культурних послуг, розроблено та погоджено плани відновлення закладів сфери культури після деокупації Бердянського, Василівського, Мелітопольського та Пологівського районів. Запорізькою ОВА забезпечено стабільне фінансування всіх обласних комунальних закладів культури і мистецтва. Релоковано КЗ «Мелітопольський фаховий коледж культури і мистецтва», мистецькі школи Бердянської міської (2), Енергодарської міської (2) та Кирилівської селищної (1) територіальних громад.

В області ведеться систематично проводяться різні заходи у культурно-мистецьких хабах Бердянського, Василівського, Мелітопольського та Пологівського районів, у філармонії, обласних театрах, бібліотеках і музеях, методичному центрі культури та мистецтв. Для відвідувачів культурно-мистецьких заходів створені безпечні умови, зокрема облаштовано 7 найпростіших укриттів і 8 пунктів Незламності. Також створені умови для психологічної стабільності, антистресової арт-терапії та творчого розвитку ВПО. Музеї області проводять різнопланову роботу з патріотичного виховання населення та вшанування героїзму ЗСУ. В обласному краєзнавчому музеї експонуються різні тематичні виставки.

Станом на 29.05.2024 р. в області пошкоджено 23 пам'ятки історії, з них 22 перебуває на тимчасово окупованій території або в зоні активних бойових дій. Дніпровська гідроелектростанція (м. Запоріжжя) є пам'яткою історії місцевого значення та об'єктом критичної інфраструктури. Сьогодні населені пункти області піддаються систематичним ракетним та артилерійським обстрілам з боку ворога, тому проводити заходи з реставрації пошкоджених пам'яток неможливо. Після деокупації області потрібно буде вирішувати питання щодо встановлення базової мережі закладів культури (зважаючи на повну або часткову руйнацію закладів культури), забезпечення їх кадрами, матеріально-технічною базою, повне звірення музейних фондів і відновлення бібліотечних фондів, відновлення осередків нематеріальної культурної спадщини тощо.

Івано-Франківська область:

Станом на 28.05.2024 р. на території області відсутні релоковані заклади культури та такі, що зазнали інфраструктурних втрат і руйнувань унаслідок війни.

м. Київ:

Бібліотеки міста є доступними багатофункціональними майданчиками для спілкування, особистісного (творчого й професійного) розвитку, відпочинку, психологічної підтримки осіб, які через війну втратили звичний спосіб життя, роботу та домівку. На базі бібліотек працюють центри комплексної консультації для ВПО, які допомагають вирішити життєві питання, соціально адаптуватись, винайти роботу, перекваліфікуватись тощо. ВПО можуть безкоштовно користуватись інтернетом, робити копії необхідних документів,

працювати в комфортних умовах, відвідувати мовні/розмовні клуби, майстер-класи, навчання з комп'ютерної грамотності та інші.

В Центральній бібліотеці ім. Т. Шевченка діти ВПО мають можливість відвідувати різні культурні заходи, презентації, творчі зустрічі тощо. Публічна бібліотека ім. Лесі Українки для дорослих реалізує проєкт «Бібліотерапія: твоя книга щастя»: просвітницька і консультативна допомога психолога, художня та література з психології, щочетверга збирається жіноче коло, серед яких і ВПО на підтримку різних волонтерських проєктів. На сайті бібліотеки в розділі «Ресурси, помічні в умовах війни» (<https://lukl.kyiv.ua/resursipomichni-v-umovah-vijni/>) наведено перелік корисних посилань, зокрема «Допомога ВПО у Києві». Різноманітні заходи з культурної інтеграції й адаптації ВПО проводяться у Спеціалізованій молодіжній бібліотеці м. Києва.

Музеї комунальної форми власності пропонують відвідувачам, у т.ч. ВПО, виставки, екскурсії й інші заходи, які дають можливість зануритися у глибини минулого, розкрити таємниці історії та мистецтва. Комунальні кінотеатри є багатофункціональними культурними центрами «крокової доступності» для реалізації різних творчих ініціатив, культурно-мистецьких проєктів, що дозволяє створити конкурентний мистецький та освітній продукт. У культурному кластері «Краків» творчим колективам різної організаційно-правової форми надається театральна-концертна сцена, на якій вони проводять театральні вистави, концертні виступи, кінопокази, творчі зустрічі, фестивалі, майстер-класи, освітні заходи, роботу творчих студій тощо. Муніципальні заклади культури запрошують на свої вистави та концерти глядачів-переселенців. Муніципальні театри спільно з Київською міською владою надають постійну підтримку колегам з окупованих територій і тих, поруч з якими ведуться активні бойові дії. Київська міська влада організаційно підтримує Департамент культурно-громадського розвитку Маріупольської міської ради щодо реалізації мистецьких проєктів.

Будинок культури «Конча-Заспа» (Голосіївський район міста Києва) перетворився на багатофункціональний простір і центр культурних і гуманітарних послуг. Працівники та мешканці мікрорайону створили штаб волонтерської допомоги та територіальної оборони мікрорайону «Конча-Заспа», організували центр допомоги матерям і дітям, переселенцям, військовим і пенсіонерам. У Будинку культури проводяться патріотичні акції, благодійні майстер-класи, флешмоби, під час яких відбувається збір коштів на підтримку ЗСУ. Також створено умови для розвитку творчих здібностей дітей, збереження та розвитку української культури й осередків народних художніх промислів, формування громадської думки, проведення культурних заходів,

спрямованих на виховання національно-патріотичних і моральних цінностей, залучення громадськості й творчих професійних колективів до діяльності закладу.

У мистецьких школах створено безпечне освітнє середовище, навчання проводиться у змішаному форматі. На базі Київської дитячої школи мистецтв № 2 ім. М. Вериківського та бібліотеки ім. М. Костомарова (Шевченківський район м. Києва) створені сучасні культурно-мистецькі простори для людей з обмеженими можливостями: пандуси, ліфтові кабіни, спеціальні санвузли тощо. У цих закладах проходять концерти, художні виставки професійних митців та аматорів, майстер-класи, творчі зустрічі. У бібліотеці ім. М. Костомарова експонуються виставки музею історичного центру м. Києва, проводяться громадські обговорення актуальних питань сьогодення, перегляди фільмів, засідання розмовних клубів і клубів за інтересами, працює психолог.

Луганська область:

Луганщина сьогодні перебуває в умовах фактично повної окупації території, значної внутрішньої міграції та еміграції населення, значних інфраструктурних і кадрових втрат. Окремі заклади культури продовжують надавати культурні послуги населенню в офлайн, онлайн і змішаному форматах. Наразі під окупацією перебувають 4279 закладів культури, об'єктів культурної спадщини та релігійних споруд. Станом на 01.01.2024 р. значні пошкодження мають – 164, зруйнованих повністю – 37 об'єктів культури, з них 31 будівля є пам'ятниками архітектури. На 01.06.2024 р. з окупованих територій на підконтрольну Україні територію переміщено 55 закладів культури (322 працівники): 7 обласних вже двічі релокованих (211 працівників), у 48 закладах культури (111 працівників) у 10 військових адміністраціях частково відновлено роботу, проте основну діяльність здійснюють лише 16 закладів (76 працівників).

Лише 26% працівників закладів культури (з майже 2,5 тис. довоєнного періоду) здійснюють навчальний процес у мистецьких школах та обласному фаховому коледжі культури і мистецтв, театральньо-видовищну та концертну діяльність; організують та проводять обласні заходи, конкурси, фестивалі тощо; надають інформаційні та соціокультурні бібліотечні послуги; реалізують грантові проекти з музейної виставкової діяльності; продовжують діяльність з виявлення та збереження нематеріальної культурної спадщини. У 35 координаційних штабах (гуманітарних хабах) «Луганщина

моя», розташованих по всій території України, організовано надання 11 видів культурних послуг для ВПО. Розроблено 3 грантових проекти зі створення та функціонування культурних просторів.

Внаслідок війни сфера культури зазнала значної трансформації: значно пошкоджена або зруйнована інфраструктура закладів культури; внаслідок військових дій, ракетних обстрілів і мародерства знищене матеріально-технічне забезпечення закладів культури, яке необхідне для надання населення якісних і доступних культурних послуг; втрачено високопрофесійний кадровий ресурс, є загроза, що значна частина працівників культури та контингенту здобувачів мистецької освіти, які знаходяться під окупацією (74% кадрового складу – це ті з ким призупинено трудові відносини і подальшого зв'язку з ними немає, та хто звільнився; більшість з них пішли на співпрацю з окупаційною владою) або виїхали за межі України, не повернуться.

На окупованих територіях відбувається знищення української історії та культури: музейних і книжкових фондів, національних традицій, музики, кіно, нерухокої спадщини тощо. Втрачено напрацьовану базу даних у пам'яткоохоронній сфері, у т.ч. й облікову документацію на об'єкти культурної спадщини, яка необхідна при отриманні дозволу на ремонт пам'яток.

За ініціативи Управління культури, національностей, релігій та туризму Луганської ОДА реалізовано грантовий проєкт «Оцифрування облікової документації нерухомих пам'яток культурної спадщини Луганської області» та вже оцифровано 485 примірників облікової документації нового зразка та 1829 старого зразка на нерухомі об'єкти культурної спадщини області, 502 об'єкти занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Одеська область:

Станом на 01.01.2024 р. в області функціонує 6 театрів (1 – Національний), обласна філармонія, 676 бібліотек (1 – Національна), 671 клубний заклад, 2 центри культурних послуг, 5 інших закладів культури, 74 мистецькі школи, 24 музеї (юридичні особи, 1 – Національний) та 165 музеїв (не юридичні особи), 3 заклади фахової передвищої освіти, 10 приватних кінотеатрів, 8 парків культури та відпочинку, 1 державний цирк. У 2022 р. у сфері культури працювало 8891 осіб, станом на 01.01.2024 – 8543. Через відсутність кваліфікованих кадрів, незадовільний матеріально-технічний стан будівель, нестаче фінансування на сферу культури у громадах тощо з 676-ти бібліотек фактично працює 600.

За період 2022-2024 рр. в області пошкоджено 3 бібліотеки, 10 будинків культури, 6 музеїв, 2 театри, 3 заклади мистецької освіти, 116 пам'яток культурної спадщини, зокрема об'єкта всесвітньої спадщини «Історичний центр Одеси» та його буферної зони, з них – 18 пам'яток національного значення; відновлено 14 об'єктів культури, Одеський літературний музей – частково. Діє дві обласні комплексні програми: «Культура Одещини – 2020-2024 роки» (на 2024 р. передбачено 2444,0 тис. грн) і Програма розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя в Одеській області на 2023-2025 роки» (на 2024 р. передбачено 450,0 тис. грн).

З лютого 2022 р. працівники сфери культури здійснюють волонтерську діяльність, беруть участь у проєктах і благодійних акціях на підтримку військових, проводять цільові збори. Захисники та ветерани безплатно відвідують культурні заходи. У 2023 р. в територіальних громадах було проведено 1552 благодійних заходів на підтримку ЗСУ (концерти, виставки-ярмарки, аукціони тощо); театри обласного підпорядкування та філармонія провели 1168 заходів, які відвідало 151,5 тис. осіб, з них 151 благодійний захід, які безкоштовно відвідало 30,5 тис осіб; музеї (юр. особи) організували 277 виставок, 4015 екскурсій, всього музеї відвідало 214,1 тис. осіб; клубні заклади провели 33040 заходів, бібліотеки надали послуги 590,24 тис. користувачам. Для поповнення книжкових фондів публічних бібліотек у 2023 р. з місцевих бюджетів виділено 2988,5 тис. грн, було придбано 25155 книжок і 1994 періодичних видань.

Попри відсутність фінансування і кадрів у 2024 р. заклади культури продовжують свою мистецьку та культурну діяльність, вишуковують нові форми роботи, оновлюють репертуар, налагоджують міжнародні та міжрегіональні зв'язки. У 2024 р. одеські театри представили 13 прем'єрних вистав, Одеський історико-краєзнавчий музей презентував 2 випуски «Вісника Одеського історико-краєзнавчого музею», в яких показано спадкоємність історичного та відродження культурного й суспільно-політичного життя України, у т.ч. Причорноморського регіону, збереження та продовження культурних традицій, розвитку музейництва в регіоні. Проведено низку мистецьких заходів до 100-річчя заснування Одеського музею західного і східного мистецтва. Одеська національна наукова бібліотека, за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України і місцевих органів влади, провела загальнонаціональний захід соціокультурного та науково-комунікативного спрямування – «Інтелект-форум», в якому взяли участь понад 4000 осіб, було представлено 3000 нових книжок понад 60 українських видавництв. Переможцями на кращу книгу стало 32 видання провідних видавництв України.

Музейні колекції Одеського національного художнього музею та Одеського музею західного і східного мистецтва у 2023 р. були представлені в Литві, Німеччині, Нідерландах. Хоровий колектив Одеського фахового коледжу мистецтв ім. К.Ф. Данькевича брав участь у Міжнародному проєкті «Дні української культури в Іспанії» в Барселоні та Льорет-де-Мару (Іспанія). Делегація Одеської ОДА брала участь у проєкті «Дні Одеси у Бремені» (Німеччина). За результатами зустрічі закладам культури і мистецтва області передано комп'ютерне й інше обладнання на суму 57,0 тис. євро для оцифрування культурної спадщини. Заклади культури і мистецтва області спільно з ГО «Museum for Change» активно співпрацюють з міжнародними фондами й організаціями: ALIPH (Швейцарія), Гранд Принц, ЮНЕСКО та іншими. В 2023 р. для збереження та захисту культурних цінностей, відновлення нерухомої культурної спадщини регіону було отримано технічну допомогу на суму 7909 тис. грн.

Важливим є запит від суспільства на глибоке знайомство з мовою, історією та культурою. Перспективними напрямками діяльності закладів та установ культури є культурна дипломатія, збереження та захист культурних цінностей, відновлення та збереження нерухомої культурної спадщини регіону. В області ведеться робота з виявлення, дослідження та популяризації нематеріальної культурної спадщини; 11 елементів нематеріальної культурної спадщини Одещини внесено до Національного переліку елементів НКС України.

У 2024 р. за допомогою ЮНЕСКО здійснено 3D-сканування (за допомогою тепловізора) будівель Одеського національного художнього музею та Будинку вчених, які були пошкоджені у 2023 р. ЮНЕСКО взяло на себе зобов'язання підтримати розробку плану консервації Будинку вчених і проведення аварійно-стабілізаційних робіт. Триває робота з оцифрування музейних колекцій Одеського археологічного музеї НАН України. За підтримки міжнародних партнерів щитами з OSB та броньованою плівкою захищені 15 пріоритетних об'єктів культурної спадщини. Розпочато проведення стабілізаційних робіт у будівлі Одеського національного художнього музею – пам'ятка національного значення (80,0 тис. євро, міжнародний альянс ALIPH). За рахунок коштів Світового фонду пам'яток (США) проведено консерваційні роботи Одеського музею західного та східного мистецтва (20,4 тис. дол. США), стабілізаційні роботи на будівлі-пам'ятці національного значення «Англійський клуб» (Музей морського флоту, 31,7 тис. дол. США). У травні 2024 р. між Департаментом культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської ОДА та Національним університетом «Одеська політехніка» був підписаний Меморандум щодо сприяння розвитку культурної сфери та інформаційного середовища у сфері науки та освіти.

Полтавська область:

Заклади культури області переформатовані в центри волонтерства та допомоги ЗСУ і ВПО, на базі яких надаються послуги з соціальної інтеграції осіб, що прибули з окупованих територій: пошук і розвиток креативних можливостей, проведення творчих зустрічей, тренінгових, художніх, театральних, бібліотечних та інших активностей. Реалізуються проекти: «Музей дітям», «Музей школі», «Музей вузу», а також міжнародні проекти з Польщею, Литвою, Швецією та Німеччиною. Так, експонати Полтавського краєзнавчого музею ім. В. Кричевського представлені на Міжнародній виставці «Перехрестя: Швеція – Україна (1000 років)» у Музеї шведської армії в Стокгольмі. Здійснюється оцифрування музейних предметів у Полтавському краєзнавчому музеї ім. В. Кричевського. Відреставровано понад 100 предметів, підготовлено 9 історичних довідок на об'єкти культурної спадщини м. Полтави. Історико-культурним заповідником «Більськ» отримано гуманітарну (грантову) допомогу на суму 763,6 тис. грн. на обстеження Більського городища методом 1.IDAR.

Працівники музейних закладів проводять збір матеріалів про російсько-українську війну (про військових, загиблих, роботу волонтерів і релігійних організацій) з 2014 року по теперішній час. З метою реалізації державної політики меморіалізації місць пам'яті російсько-української війни проводиться робота з розробки маршрутів пам'яті, туристичних маршрутів Полтавщиною для захисників і захисниць, та їх родин, ВПО у рамках соціально-відповідального бізнесу, а також створення інклюзивних просторів на туристичних об'єктах.

Професійними мистецькими закладами розроблені творчі проекти для різних категорій населення. Для дорослих і дітей створено 12 нових театральних вистав, 16 концертних програм. здійснюються благодійні проекти для ВПО, культурно-мистецьке обслуговування в шпиталях і лікарнях. Організовано 11 обласних оглядів-конкурсів аматорського мистецтва. Заклади культури всіх територіальних громад області були залучені до участі в обласному огляд-конкурсі народної творчості «Де згода в сімействі», присвяченому 255-річчю від дня народження І. Котляревського.

З метою поліпшення надання сучасних якісних культурних послуг підростаючому поколінню реорганізовано Полтавську обласну бібліотеку для дітей ім. Панаса Мирного шляхом приєднання до Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І.П. Котляревського з подальшою реконструкцією приміщення та створення дитячого простору. Релоковані

заклади культури в області відсутні. Незначних пошкоджень отримали 6 закладів культури м. Кременчука.

За роки в умовах війни значно погіршилась матеріально-технічна база закладів культури, відсутність фінансування призвела до замороження великих мистецьких масових проєктів, які користувалися популярністю в населення області та залучали туристів. Не реалізований проєкт «Реставрація Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського» в рамках проєкту «Велика Реставрація» у межах президентської програми «Велике будівництво».

Рівненська область:

Заклади культури і мистецтва є центрами духовності, творчого розвитку та громадської активності, осередками волонтерства, гуманітарної допомоги та консолідації місцевих мешканців і ВПО навколо національних цінностей. Сталий розвиток галузі забезпечується реалізацією обласних програм: «Культура Рівненщини на період до 2027 року», «Збереження культурної спадщини та розвитку музейної справи на 2023-2027 роки», «Розвиток туризму в Рівненській області на 2024-2026 роки», «Розвиток та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя». В області збережено базову мережу та кадровий склад закладів культури: у 1250 закладах культури і мистецтва працює 3598 спеціалістів, що на 219 осіб більше ніж до початку воєнного стану. В територіальних громадах створено 6 центрів культурних послуг. Для підтримки творчих процесів працівникам галузі виплачуються стипендії від голови ОДА та голови обласної ради, присуджується 7 обласних мистецьких премій. На втілення культурологічних проєктів надаються гранти від голів ОДА й обласної ради.

У 2024 р. реалізується проєкт «Мобільна студія «живої» спадщини Рівненського Полісся для внутрішньо переміщених осіб». В обласному бюджеті передбачено 300 тис. грн. на підтримку місцевого книговидання. У закладах культури діє понад 2 тис. клубних формувань, 294 колективів аматорської творчості мають звання «народний» і «зразковий», бібліотеками користується 408 тис. мешканців, у мистецьких школах навчається майже 10 тис. учнів. Обласними мистецькими закладами у 2023 р. представлено глядачам понад тисячу вистав і концертів. Реалізовано акцію «Російську літературу на макулатуру, а гроші на ЗСУ», зокрема книгозбірні вилучили біля 340 тис. примірників російської і радянської літератури. На виконання законів України про декомунізацію та засудження і заборону російської імперської

політики в Україні та деколонізацію топонімії перейменовано 5 населених пунктів, 337 площ, майданів, вулиць і провулків, 53 пам'ятки культурної спадщини, що підпадають під дію цих законів, знято з Державного обліку та демонтовано.

В області знаходиться 2323 пам'ятки культурної спадщини різних історичних епох, частина з яких потребує проведення ремонтно-реставраційних робіт. Ведеться робота з дослідження й збереження культурної спадщини та народних традицій, 7 елементів нематеріальної культурної спадщини регіону занесено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. В 2023 р. у комунальному закладі «Рівненський обласний центр народної творчості» створено Лабораторію нематеріальної культурної спадщини Рівненщини, яка проводить заходи з вивчення та популяризації елементів нематеріальної культурної спадщини, а також культурної інтеграції ВПО в громаду. У 2022-2023 рр. для збереження й уникнення руйнування пам'ятки архітектури місцевого значення «Синагога ХУІ століття» (м. Дубно) проведено ремонтно-реставраційні роботи; підготовлено проектно-кошторисну документацію «Реставрація пам'ятки культури національного значення «Гімназія 1839» (м. Рівне); здійснено реіновацію виставкової зали у КЗ «Культурно-археологічний центр «Пересопниця», триває робота з поповнення страхового фонду електронної документації КЗ «Острозький історико-культурний заповідник», реалізується проєкт «Готичний сад Органного залу – новий культурний простір Рівного, як екологічна реновація території пам'ятки архітектури». В останні 2 роки проведено 14 археологічних розвідок і розкопок, а також досліджень решток життєдіяльності людини, що містяться під земною поверхнею.

Проводяться роботи зі створення цифрових контентів: дашбордів геопорталу Рівненщини «Базова мережа закладів культури» та «Пам'ятки культурної спадщини», «Релігійні організації». Рівненська область є одним з пілотних регіонів зі створення Реєстру Державного музейного фонду України. В області комп'ютеризовано 295 (55%) публічних бібліотек, на базі яких діє 77 хабів цифрової освіти, де громадян навчають цифровій грамотності, інформаційній та кібербезпеці (курси: «Основи роботи з ПК та мережі Інтернет», «Смартфон для початківців», «Дія. Освіта»). У бібліотеках м. Рівне діють центри обслуговування громадян електронною інформацією (ЦОГ ЕІ). У 2022-2024 рр. реалізовано низку творчих проєктів, спрямованих на розвиток народного мистецтва, психологічне відновлення населення Рівненщини і ВПО. Спільно з територіальними громадами області реалізується проєкт «Рівненщина на смак». Народні культурні традиції рівненського Полісся двічі

презентовано у Національному музеї народної архітектури та побуту України. Проводяться різні міжрегіональні мистецькі акції.

У комунальних закладах культури реалізуються заходи зі створення безбар'єрного середовища: Рівненська обласна наукова бібліотека, Рівненська обласна бібліотека для молоді, Рівненський академічний обласний театр ляльок, а також при розробці веб сайтів і цифрових продуктів обласних бібліотек та історико-культурних заповідників (інклюзивні веб-дизайни, аудіоопис вистав, мнемосхеми, тактильні путівники, аудіоекскурсії тощо), у мистецьких школах запроваджується інклюзивне навчання. У 2023 р. майже на 7 млн. грн. порівняно з 2021 р. збільшилися видатки територіальних громад на придбання обладнання, апаратури, музичних інструментів, інших засобів; на 13,6 млн грн. збільшилися видатки на проведення капітальних і поточних ремонтів (в 2021 р. було проведено 474 ремонти на суму 33 млн. грн., у 2023р. – 499 ремонтів на 46,5 млн. грн), на впровадження енергозберігаючих заходів у 2023 р. використано 5,8 млн. грн. (у 2021 р. – 2,2 млн. грн).

Для безпеки працівників і відвідувачів у закладах культури облаштовано 2 захисні споруди та 3 найпростіших укриття. Діє мистецький цоколь у комунальному закладі «Рівненська обласна філармонія», відкрито глядацьку залу у підвальному приміщенні комунального закладу «Рівненський академічний обласний театр ляльок». У підвалі комунального закладу «Корецький міський будинок культури» (Корецька міська рада) діє креативний молодіжний простір. Молодіжні простори створені у комунальних закладах «Рівненська обласна бібліотека для молоді», «Острозька центральна публічна бібліотека» (Острозька міська рада), «Центр культури та дозвілля Клеванської селищної ради».

Сумська область:

В області функціонує 1163 (станом на 24.02.2022) / 1139 (станом на 01.05.2024) закладів культури, зокрема: 595/588 установ клубного типу, 512/495 бібліотек, 35/35 мистецьких шкіл, 14/14 музеїв, 2/2 державних історико-культурних заповідників, 2/2 театрів, філармонія, обласний науково-методичний центр культури і мистецтв, фаховий коледж мистецтв і культури. Культурно-мистецьку діяльність в області забезпечували у 2022 р. 4725 працівників, у 2024 р. – 4445, у мистецьких школах навчалося у 2022 р. 7953 учні, у 2024 р. – 6836. У 2022 р. на облік взято 2620 пам'яток та об'єктів культурної спадщини, з них до Державного реєстру нерухомих пам'яток України за категорією місцевого значення внесено 2445 пам'яток і за

категорією національного значення – 46 пам'яток; 65 об'єктів культурної спадщини мали статус щойно виявлених. Станом на 01.05.2024 р. зафіксовано пошкодження 104 закладів культури, з них 3 зруйнованих. За рахунок коштів місцевих бюджетів, грантових і спонсорських коштів відновлено 30 закладів культури (26 повністю та 4 частково). Релоковані заклади відсутні, тимчасово призупинили діяльність 63 клубних заклади та 43 бібліотеки, що розташовані у межах 5-км зони від державного кордону України з країною-агресором. На території області розташовані 2559 пам'яток культурної спадщини (705 археології, 1366 пам'яток історії, 409 архітектури та містобудування, 75 монументального мистецтва, 2 науки та техніки, 2 садово-паркового мистецтва) та 242 щойно виявлені об'єкти культурної спадщини (внесені до переліку у 2022-2023 рр.).

Розпорядженням голови Сумської ОДА – начальника ОВА від 26.04.2023 р. № 158-ОД затверджено Програму розвитку української мови в усіх сферах суспільного життя Сумської області на 2023-2027 рр., яка має забезпечити всебічний розвиток і функціонування української мови як державної. Сьогодні заклади культури проводять культурно-просвітницькі благодійні акції на підтримку Збройних Сил України. За період воєнного часу проведено понад 500 благодійних заходів, на яких зібрано близько 15 млн грн. Працівники галузі займаються активною волонтерською діяльністю: плетуть маскувальні сітки, в'яжуть теплі шкарпетки, виготовляють окопні свічки, обереги, листівки тощо.

Сумський національний академічний театр драми та музичної комедії ім. М.С. Щепкіна реалізує спільні проекти з Луганським обласним академічним українським музично-драматичним театром (м. Сєверодонецьк). У 2023 р. театр успішно презентував Сумщину на міжнародних театральних фестивалях у Польщі та Румунії, на гастролях у Києві, Львові та Полтаві. Студенти Сумського фахового коледжу мистецтв і культури ім. Д.С. Бортнянського брали участь у міжнародних мультикультурних фестивалях у Франції, Іспанії та Чехії. У 2023 р. Сумський обласний науково-методичний центр культури і мистецтв став партнером ГО «Українське об'єднання учасників бойових дій та волонтерів АТО у Сумській області» у підготовці та реалізації проекту «Розробка інструментів арт-терапії для соціальної адаптації дітей воїнів «Хоробрий уїк-енд» за підтримки Українського ветеранського фонду. Для дітей військових і загиблих у рамках проекту проведено 3 культурно-мистецькі заходи у Сумах, Ромнах, Конотопі. За результатами проекту розроблено практичний посібник для соціальних працівників, фахівців закладів культури, освіти, громадських активістів і волонтерів.

В умовах воєнного стану територіальні громади розробляють моделі створення багатофункціональних публічних просторів, які виконуватимуть просвітницькі функції та забезпечуватимуть дозвілля дорослих, дітей, молоді та людей старшого покоління (наказ Міністерства культури та інформаційної політики України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо створення і організації функціонування центрів культурних послуг у територіальних громадах» від 01.12.2022 р. № 466). Спільно з Агенцією регіонального розвитку Сумської області та за підтримки Швейцарсько-українського проєкту «Згуртованість та регіональний розвиток України» розпочато проєкт UCORD (компонент «Соціальна згуртованість через культуру та залученість громадян»). Так, у Тростянецькій міській та Великописарівській селищній територіальних громадах центри культурних послуг створені на базі будинків культури, а в Зноб-Новгородській селищній громаді – шляхом злиття клубних і бібліотечних закладів громади.

Херсонська область:

До початку повномасштабної війни росії проти України в області налічувалось 438 одиниць клубного типу, 432 бібліотечні установи, 2 обласних театри, обласна філармонія, 15 музейних установ (юридичні особи), 35 мистецьких шкіл, 2 заклади фахової передвищої мистецької освіти, КП «Кіновідеопрокат», обласна інспекція по охороні пам'яток історії та культури, обласний навчально-методичний центр культури і мистецтв, обласний центр народної творчості. З перших днів війни Херсонщина була тимчасово окупована і 11.11.2022 р. Збройними Силами України було звільнено правобережну частину області, лівобережна частина Херсонщини, яка складає близько 70% усієї території області, ще тимчасово окупована.

За попередніми даними внаслідок військової агресії пошкоджень/руйнувань зазнало 253 заклади культури, у т.ч. 16 будівель закладів культури обласного підпорядкування; з них 46 од. зруйновано повністю, 207 мають пошкодження різного ступеня. Через постійні ворожі обстріли багато працівників культури виїхали за межі області. На території області налічується 10031 об'єкт культурної спадщини, в т.ч. пам'яток археології – 7808, історії – 2152, мистецтва – 71, з них пам'ятки національного значення: археології – 104, історії – 6, мистецтва – 3. Попередньо відомо про 150 пам'яток, які зазнали пошкоджень/руйнувань внаслідок бойових дій. Після деокупації правобережної частини Херсонщини проводилася робота щодо відновлення галузевої діяльності закладів культури з урахуванням безпекової ситуації.

Сьогодні в офлайн та онлайн форматі працює 106 закладів галузі, 2 обласні заклади надають культурні послуги за місцезнаходженням, 13 закладів обласного підпорядкування, через пошкодження їх будівель унаслідок обстрілів, здійснюють свою діяльність дистанційно або в форматі виїзного обслуговування мешканців деокупованих територіальних громад. Відновили роботу в онлайн та офлайн форматах заклади культури у 10-ти з 17-ти деокупованих територіальних громад, а саме – у: Білозерській (1 заклад), Великоолександрівській (2), Високопільській (17), Кочубеївській (7), Милівській (4), Нововоронцовській (14), Новоолександрівській (1), Новорайській (2), Херсонській (22) і Чорнобаївській (9). Поновили діяльність 10 закладів позашкільної освіти сфери культури, де в дистанційному режимі навчаються 2173 учнів, Херсонський фаховий коледж культури і мистецтв, де в дистанційному режимі навчається 220 студентів.

В інших територіальних громадах через складну безпекову ситуацію або відсутність працівників (простій, призупинення трудових відносин) заклади культури не працюють. На базі працюючих закладів, окрім культурних послуг, проводиться робота з надання гуманітарної допомоги спільно з волонтерами, майстер-класи, тренінги з надання першої домедичної допомоги, плетіння сіток для військових тощо. Після деокупації в Херсонському обласному академічному музично-драматичному театрі ім. М. Куліша відкрито культурний Артхаб в укритті. Враховуючи збільшення попиту населення на отримання культурних послуг, у 2024 р. в м. Херсоні обласною військовою адміністрацією відкрито додатковий культурний простір в укритті для проведення заходів. В рамках проекту «Книга в укритті» спільно з делегацією Міжнародного ПЕН-клубу відкрито 3 книжкові точки, в обласному бібліотечному закладі відкрито арт-укриття «Незламна бібліотека».

Для реабілітації населення деокупованих територій області, морально-психологічної підтримки дітей, що постраждали від наслідків окупації, та забезпечення доступу до культурно-мистецького продукту мешканців, у 2023 р., із залученням обласних закладів культури, проведено виїзний тур «Творче літо» по деокупованим громадам: інтерактивна програма для дітей «Пес Патрон рятує, допомагає, захищає», майстер-класи, демонстрація мультфільмів, програма «Мандрівний хаб стійкості», проєкт «Медіазнайко», поетично-музична програма «Нездолані» митців Херсона. Проведення виїзних культурно-мистецьких заходів продовжується і в 2024 р.

У 2024 р. створено сучасний інформаційно-культурний простір на базі бібліотеки-філії № 17 «EVENT-бібліотека» Херсонської централізованої бібліотечної системи Херсонської міської ради (з державного бюджету міському бюджету на закупівлю обладнання та технічних засобів виділено субвенцію в розмірі 1999259,00 грн.). Заклади культури, які відновили

діяльність, активно беруть участь у залученні грантових коштів: молодіжний простір «МолоДіжка» бібліотеки – філії № 3 Херсонської ЦБС отримали перемогу в Конкурсі Національного українського молодіжного об'єднання (10000 євро на ремонт, умеблювання та закупівлю обладнання); відбудова КЗСМО «Музична школа № 1» Херсонської міської ради відбуватиметься в межах польської ініціативи «DOM ODBUDOWY UKRAINY» (Угода між містами Варшава та Херсон про надання фінансової допомоги на суму 104000,00 злотих на: покриття витрат, пов'язаних із геологічними та топографічними дослідженнями після численних обстрілів і ремонту пошкодженого даху комунального закладу); Центральна бібліотека ім. Лесі Українки є одним із п'яти переможців в проекті міжнародної співпраці від Української бібліотечної асоціації та Zentral- und Landesbibliothek Berlin за підтримки ЄС (програма House of Europe).

Хмельницька область:

В області є 255 пам'яток архітектури національного та місцевого значення, більшість з яких потребує проведення реставраційних робіт. У 2015-2021 рр. за рахунок коштів обласного бюджету проводилися реставраційні роботи на пам'ятках архітектури національного значення, у 2022-2024 рр. з обласного та державного бюджету на реставраційні роботи кошти не виділялися. Призупинення реставраційних робіт несе негативні наслідки, оскільки пам'ятки продовжують зазнавати руйнівних впливів. З обласного бюджету було виділено більше 35,0 млн. грн на виготовлення науково-проектної документації, виконання реставраційних і протиаварійних робіт на пам'ятках архітектури Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» (палац, міст з брамою, барбакан, кругла вежа, південний оборонний мур), Державного історико-культурного заповідника «Самчики» (палац, китайський будинок, брама, прибрамні будинки), пам'ятки архітектури національного значення: казарми фортеці (м. Кам'янець-Подільський) та Аріанська (соцініанська) вежа-каплиця (с. Тихомель Ямпільської селищної територіальної громади). За рахунок державного бюджету проводилися реставраційні роботи на пам'ятках архітектури національного значення, які входять до складу Національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець» (м. Кам'янець-Подільський). У 2021 р. з державного бюджету було виділено кошти на виготовлення науково-проектної документації на протиаварійні та консерваційні роботи на пам'ятці архітектури національного значення – Палац Сангушків (м. Ізяслав Шепетівського району).

У період 2022-2024 рр. унаслідок військових дій пошкоджено 10 пам'яток і щойно виявлених об'єктів культурної спадщини за видом «архітектура», деякі з них потребують проведення реставраційних робіт. Хмельницькою обласною військовою адміністрацією, відповідно до оголошеного у березні 2021 р. Міністерством культури та інформаційної політики України конкурсного відбору проектів робіт, які будуть реалізовані в рамках програми «Велике будівництво», для участі у конкурсному відборі було подано 4 проекти на проведення реставраційних робіт на пам'ятках архітектури національного значення, які перебувають у державній власності: Замок, XVI ст. (ох. № 764; вул. Замкова, 1, смт. Меджибіж), Садиба, поч. XIX ст. (ох. № 1704; вул. Самчики, 1а, с. Самчики), Турецькі бастіони (вул. Кузнечна, 1а), Башта на Броді (вул. Замкова, 3а, м. Кам'янець-Подільський). Усі проекти, які були подані від Хмельницької ОДА та Національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець», відібрані Міністерством культури та інформаційної політики України для реставрації в рамках програми «Велике будівництво», проте проекти не були реалізовані.

Згідно рішення 28 сесії Ізяславської міської ради 8-го скликання «Про створення комунального закладу «Ізяславський центр культурних послуг» від 29.11.2022 р. № 15 (рішення набирало чинності 01.02.2023 р.) створено перший в Хмельницькій області Центр культурних послуг, до складу якого увійшли клубні заклади громади, краєзнавчий музей і бібліотека. Ізяславський ЦКП надає культурні послуги та демонструє нове бачення розвитку культурної сфери в умовах децентралізації та воєнного стану. У 2022 р., в рамках співпраці між Донеччиною та Хмельниччиною, на базі Кам'янець-Подільського фахового коледжу культури та мистецтва відновлено роботу Бахмутського фахового коледжу культури та мистецтв ім. І. Карабиця, завдяки чому вдалося зберегти практично незмінний викладацький склад – майже 50 педагогів і більше 150 студентів. В укритті Мистецької школи «Городоцька дитяча художня школа» (м. Городок) створено мистецький хаб, де діти можуть не лише навчатися під час повітряних тривог, а й використовувати його як виставкову залу. Нещодавно в мистецькому хабі відкрили виставку портретів дівчат і жінок, які загинули на війні, були представлені роботи учнів дитячої художньої школи.

Черкаська область:

У 42 територіальних громадах створено центри культури і дозвілля та 16 центрів культурних послуг, діяльність яких спрямована на популяризацію культури громади, залучення населення до культурних проєктів і заходів щодо

підтримки творчої молоді, популяризації української мови та читання, розвитку аматорського мистецтва, самодіяльної народної творчості, збереження національно-культурної самобутності, народних традицій і звичаїв, охорони культурної спадщини. А також, організація музейної діяльності, комплектування музейних фондів, облік і зберігання музейних предметів, здійснення загальнодоступного (бібліотечного, комп'ютерно-інформаційного, консультативного) обслуговування користувачів, проведення науково-дослідницької, краєзнавчої роботи з всебічного вивчення історії громад, життєвого шляху в умовах воєнного стану.

Чернігівська область:

Важливим кроком для підтримки культурного життя та психологічного здоров'я громадян в умовах війни або надзвичайних ситуацій є створення мистецьких хабів в укриттях Чернігівської області, які можуть стати місцем натхнення, взаємопідтримки та розвитку творчих здібностей навіть у важких умовах. Створення мистецьких хабів потребує ретельного планування та вирішення ряду проблем пов'язаних з інфраструктурними та кадровими питаннями, логістичними викликами, психологічними, економічними та іншими аспектами. На сьогодні, в укритті комунального закладу «Чернігівський обласний художній музей імені Григорія Галагана» Чернігівської обласної ради діє арт-простір «ПідВал», що є пілотним проєктом та прикладом успішної реалізації такої ініціативи.